նարար են եղել։ Այս բոլորից յետոյ պէտք է որ հասկանալի դառնայ Օհան Աղբակեցին Վասպուրականի Աղբակ գաւառի և նորա հռչակաւոր Բարթուղիմէոս վանքի հետ կապ չունի, այլ Հաղբատի Օհաններից մէկն ու մէկն է և կամ շատերն ի մի ձուլուած։

§7. Պարոն Աստղիկն այստեղ Սասնոյ թագաւոր է (№14, Ա, §2, 8—9), որ հաստատում են №2 և 7, ըստ որոնց պարոն Աստղիկը Վերգոյի աղան է. մինչդեռ ըստ մի այլ փոփոխակի նա ծագմամբ անյայտ է և Երզնկացի, կոչւում է «չար Աստղիկ» և սպանւում է Պստիկ Մհէրից, որ Աստղիկի նշանած Դեղձօնը, Փիրմուս հալիւորի աղջիկը, խլեց և կին առաւ Խանդութի եղբայր Բեռի Թորոսիկի որդուն, Խոր-Մանուկին (№ 3, Դ, էջ 55—56)։ Աստղիկ Պարոնի Ձոջանց ցեղի հետ թշնամի լինելը երևում է և մի այլ փոփոխակից, ուր Մսրայ մելիքը Սասունի վրայ արշաւելիս դիմում է «եօթ թագաւորի» օգնութեան, որոնցից յիշւում են միայն Բարս փրէնկին կամ Ֆրէնկի Պապը, Աստղիկ Պարոնը, Աճմու շահը և սուլթան Մուրադ (№ 10, Բ, էջ 424—425 և 430)։

Մեզ թւում է, որ աւելի ճիշտ է Աստղիկի Սասունցի լինելը, որի բագինը կար Սասունի կողքին Աշտիշատում, կից Քաջութեան տուուած Վահագնի մեհեանին, որի կինն էր. ինչպէս որ այս փոփոխակում Աստղիկի աղջիկը՝ Սառան, «Քաջանց թագաւորի լաճու» կինն է դառնում։ Եւ եթէ Աստղիկի դուստրը ջրով է յղանում և զաւակներ ծնում, ըստ հնագոյն ժողովրդական երգի Վահագն ինքն էլ ծիրանի ծովից է ծնւում։ Աստղիկի թոռ Սանասարն էլ կին է առնում Քաջանց թագաւորի աղջիկ Սուռաթ խաթունը և Տղայ Դաւիթը՝ Կապոտ Կողայ թագաւորի աղջիկ Խանդութը (№ 14)։ Եւ որովհետև Ձոջ Մհէրի մօրական պապը, Կապուտակողի թագաւորը, Պաղն է (№ 13), որ յիշւում է իբրև Քաջանց թագաւոր Քաջանց տան վէպում. ուստի պարզ է, որ № 13 և 14 պահել են Ձոջանց տան—Մամիկոնեանց և Քաջանց տան—Արշակունեաց փոխադարձ խնամական կապերը[1], ինչպէս այդ պահել է և Քաջանց վէպը. որ երբեմն Մամիկոնեանց էլ ուզում է «Քաջանց» կոչումը տալ, և որ կարծես վաւերացնում է Մ. Խորենացու պարսից Պահլաւ տոհմերի ծագման զրոյցով (Խորեն. Բ, ԻԸ, ԿԸ հմմտ. ԼԳ, էջ 110)։ Մենք հիմքեր ունինք ենթադրելու, որ այդ գլուխները վերաբերում են ոչ թէ, ինչպէս Խորենացին ասում է, Պարսից Պահլաւ արշակունիներին այլ հայ. ուրեմն սպարապետի Պահլաւը այդտեղ մեր հայոց սպարապետական տունը—Մամիկոնեանք պիտի լինին։ Սակայն այս մասին այլ ուրեք։

---

1. Արարատ Ամս. 1906. Դեկտեմբ. էջ 870. Հմմտ. Ձոջանց պատմականը. էջ 26. Արարատ Ամս. 1907. Հոկտ.-Նոյեմբ. էջ 1007։